

Юрій Долиновський

Навчально-науковий інститут права та психології
 Національного університету "Львівська політехніка"
 аспірант кафедри кримінального права і процесу

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ЇХ ВЧИНЯЮТЬ ПІД ЧАС ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

© Долиновський Ю., 2017

Розглянуто поняття та зміст криміналістичної характеристики злочинів під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. Окреслено окремі способи вчинення злочинів під час закупівлі лікувальних засобів представниками охорони здоров'я. Визначено окремі протиправні дії посадових осіб під час публічних закупівель лікувальних засобів, медичних товарів та виконання робіт і послуг у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: криміналістична характеристика; публічні закупівлі; злочини; товари; роботи; послуги; лікувальні засоби; медичні товари; тендер.

Юрій Долиновский

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ, КОТОРЫЕ СОВЕРШАЮТСЯ ВО ВРЕМЯ ПУБЛИЧНЫХ ЗАКУПОК В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Рассмотрено понятие и содержание криминалистической характеристики преступлений во время осуществления публичных закупок в сфере здравоохранения. Очерчены отдельные способы совершения преступлений при закупке лечебных средств представителями здравоохранения. Определены отдельные противоправные действия должностных лиц во время публичных закупок лечебных средств, медицинских товаров и выполнения работ и услуг в сфере здравоохранения.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика; публичные закупки; преступления; товары; работы; услуги; лечебные средства; медицинские товары; тендер.

Yurij Dolinovckij

Institute of Jurisprudence and Psychology
 Lviv Polytechnic National University
 Department of Criminal Law and Procedure

CRIMINALISTICS DESCRIPTION OF CRIMES THAT IS ACCOMPLISHED DURING PUBLIC PURCHASES IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION

A concept and maintenance of criminalistics description of crimes are considered during realization of public purchases in the field of health protection. The separate methods of

committing crime are outlined at the purchase of remedies by the representatives of health protection. The separate crime actions of public servants are certain during the public purchases of remedies, medical commodities and implementation of works and services in the field of health protection.

Key words: criminalistics description, public purchases, crimes, commodities, works, services, remedies, medical commodities, tender.

Постановка проблеми. Одним із проблемних питань виявлення і розслідування злочинів у сфері публічних закупівель у сфері охорони здоров'я є виявлення і розпізнання ознак злочинних дій та способів учинення правопорушень під час здійснення публічних закупівель з боку службових осіб замовників торгів, з боку учасників процедури закупівлі. Для успішного виявлення і розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, є розроблення криміналістичної характеристики, яка становить систему відомостей про певні види злочинів, ознаки суб'єкта злочину (особи злочинця), його мотиви, предмет посягання, обстановку, злочинні способи, які мають значення для виявлення і розслідування таких діянь оперативно-розшуковими та криміналістичними засобами, прийомами та методами.

Аналіз дослідження проблеми. Значний внесок у розроблення поняття, рівнів узагальнення, структури криміналістичної характеристики злочинів зробили В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, І. А. Возгрін, І. Ф. Герасімов, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, В. А. Образцов, М. В. Салтевський, М. О. Селиванов, Л. А. Сергєєв, В. Г. Танасевич та ін.

У криміналістичній літературі поняття “криміналістична характеристика злочинів” одним з перших запропонував О. Колесніченко (1967 р.). Він писав, що загальна характеристика окремого виду злочину постає важливою основою всіх окремих методик, тоді як злочини мають і загальні криміналістичного риси [1, с. 10].

Вчений до характеристик злочину обов'язково зараховує судово-психологічну, яка відображає найсуттєвіші психологічні відомості про злочинців і потерпілих, типові групи свідків у окремих видах злочинів тощо [2, с. 33–34].

Р. Белкін, узагальнюючи наукові погляди вчених на поняття криміналістичної характеристики злочинів, визначив такі її елементи:

- типові слідчі ситуації, засновані на вихідних даних;
- способи вчинення і приховування злочинів, маскування;
- типові матеріальні сліди і можливі місця їх знаходження;
- характеристика особистості злочинця;
- обстановка вчиненого злочину (місце, час та інші обставини) [3, с. 734].

Сучасні українські вчені А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. підкреслюють, що криміналістичну характеристику становить опис властивостей та ознак, які мають значення для розкриття механізму злочину, характеру слідів, що залишились, умов вчинення злочину та характеристики особи злочинця і визначають як:

- а) інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) злочинів;
- б) ідеальну модель типових зв'язків і джерел доказової інформації;
- в) ймовірну модель події;
- г) систему даних (відомостей) про злочин, які сприяють розслідуванню;
- г) систему узагальнених фактичних даних, знання яких необхідно для організації розслідування злочинів;
- д) систему особливостей виду злочинів, що мають значення для розслідування;
- е) систему опису криміналістично-значимих ознак злочинів з метою забезпечення розслідування і попередження злочинів тощо [4, с. 429].

Метою статті є дослідження криміналістичних ознак злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. На наше переконання необхідно зазначити про те, що злочин має комплексну структуру, в якій разом з кримінально-правовими елементами характеристики діяння (дії (тобто прийоми і способи) і бездіяльність) значне місце займають аналіз процесуальних форм доказування і методика збирання інформації криміналістичними засобами. Основним елементом є спосіб вчинення злочину в кримінальному праві, який може бути кваліфікуючою ознакою і впливати на вид і розмір покарання. У п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК України зазначено, що обставинами, які можна довести у кримінальному провадженні, є подія кримінального правопорушення (час, місце та спосіб учинення злочину).

Характеристику окремих видів злочинів, що вчиняються в сфері публічних закупівель, подано в роботах вітчизняних учених-правознавців К. В. Антонова, В. І. Василичука, О. Ф. Долженкова, І. П. Козаченка, Д. Й. Никифорчука, С. І. Ніколаюка, В. Л. Ортинського, В. Д. Пчолкіна, Л. П. Скалозуба, Б. Г. Розовського та ін.

Сьогодні спостерігаємо численні факти проведення службовими особами фіктивних і тендерів за завищеними цінами, монополістичної змови учасників, просування на ринок “своїх” або фіктивних фірм, існування системи “відкатів”. З метою створення фіктивної конкуренції доволі часто проводяться торги, коли “родинні” фірми-учасники подають різні за ціною тендерні пропозиції для формального дотримання процедури державної закупівлі [5, с. 83–95]. Визначення технічного завдання під замовлення конкретного виконавця (беруть участь ті самі компанії, які розігрують між собою тендери з поставки медичних засобів та техніки).

Прикладом є факт постійного переможця тендерів МОЗ фірма ПрАТ з виробництва інсулінів “Індар”. “Індар” протягом свого існування на конкурсній основі постачав інсуліни регіональним департаментам охорони здоров’я, ендокринологічним диспансерам. З 2012 року “Індар” почав брати участь у конкурсних торгах, які проводить Міністерство охорони здоров’я України на ліки від туберкульозу, ВІЛ/СНІДу та дитячі вакцини.

“Індар” також виграв тендер тест-смужок для глюкометрів, але він ніколи не був ні постачальником, ні виробником. Під час розгляду пропозицій конкурсних торгів МОЗ з формальних причин було відхилено дешевші пропозиції інших учасників процедури закупівель, які до цього моменту були стабільними постачальниками якісних тест-смужок для глюкометрів. “Індар” запропонував тест-смужки німецького виробництва “Рош Діагностікс” дешевше, ніж офіційний дистриб’ютор цієї компанії в Україні – фірма ТОВ “Діалог Діагностікс”.

У результаті перевірки встановлено, що контракт, за яким “Індар” закупив смужки “Рош Діагностікс” укладений не з німецьким виробником “Рош Діагностікс”, а з британською компанією “Altona Trade Agency LLP”. Згідно з контрактом, “Індар” закупив 92 тисячі упаковок тестів і сплатив за товар офшорній фірмі 1,470 тисяч євро. Водночас у Державному реєстрі лікарських засобів України немає інформації про таке виробництво [6, с. 4].

Зазначимо, що досліджуваний вид кримінальної діяльності у сфері публічних закупівель у сфері охорони здоров’я пов’язаний з учиненням безлічі різних злочинів. Усі ці злочини переважно інтегруються в організованій злочинній діяльності, яка характеризується єдністю умислу її учасників, погодженістю способів, методів і засобів їхньої підготовки, учинення та приховання, які в основі організують службові особи.

Так, у 2015 році всього викрито 4057 правопорушень, що вчинені під час проведення публічних закупівель (38,0 % від загальної кількості виявлених злочинів з бюджетними коштами). З них, на стадії підготовки та проведення процедури торгів – 1256; під час виконання договірних зобов’язань за укладеними в результаті проведених закупівель угод – 1954. У скоєнні правопорушень викрито 4498 осіб, злочинними діями яких державі нанесено збитків на суму понад 923,5 млн грн [7, с. 9–20].

Вивчення за останні два роки кримінальних проваджень за злочинами, вчинених у сфері охорони здоров’я, встановлено, що викрито 66 злочинів (42 та 24 відповідно) за проведення публічних закупівель. Здебільшого це злочини у сфері службової діяльності (ст. 364–370 КК України), розкрадання і шахрайство (ст. 190–191 КК України), з них зі збитками понад 100 тис. грн – 17 злочинів (9 та 8 відповідно), зі збитками понад 1 млн грн – 5 злочин (3 та 2 відповідно). Незначна кількість виявлення фактів хабарництва (ст. 368–370 КК України) у вказаній сфері [8, с. 8–22].

Необхідно зазначити, що здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти у сфері охорони здоров'я сьогодні занадто криміналізоване та є значним джерелом корупції.

Про високий рівень корупції в державних органах України стверджують статистичні дані, так, у 2015 р. виявлено та розслідувано 600 кримінальних проваджень, пов'язаних з “Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою” (ст. 368 КК України). Водночас до суду скеровано тільки 350 справ, інші справи не доведені до суду за різними причинами [7, с. 21].

Зазначимо, що офіційні статистичні дані про злочини, пов'язані з проведенням процедури публічних закупівель за державні кошти у сфері охорони здоров'я, не відображають реальне становище справ боротьби зі злочинністю у зазначеній сфері. На нашу думку, більшість злочинів зазначеної сфери є латентними.

О. М. Джужа латентну злочинність визначає як всю сукупність вчинених на певній території за певний період злочинів, що не відображено в офіційній статистичній звітності. Вчений визначає три типи латентної злочинності: природну, пограничну та штучну. Природною латентною злочинністю називають сукупність злочинів, вчинених на певній території за певний період, інформація про які не дійшла до суб'єктів реєстрації злочинів.

Погранична латентна злочинність – зумовлена неусвідомленням потерпілою особою факту, що вона стала жертвою злочину, або невпевненістю в наявності злочинних дій. Штучна латентна злочинність – сукупність злочинів, які не враховуються під час складання офіційної звітності і приховуються посадовими особами, що відповідають за їхню реєстрацію. Суттєвим показником прихованості злочинної діяльності є індекс латентної злочинності [9, с. 415].

Під час дослідження підтверджено, що на високому рівні латентності злочинів під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я перебувають корупційні злочини, такі як “Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою” (ст. 368 КК України). Так опитано 150 працівників правоохоронних органів, які 90 % зазначають, що дедалі частіше спостерігається поглиблення корупційної складової при організації тендерних пропозицій з отримання хабарів за визначення переможця, а також виконання робіт і надання послуг за завищеними цінами.

За дослідженням В. І. Василичука, у 2011 р. підтверджено латентність злочинів у зазначеній сфері – за період незалежності України спостерігаються численні факти проведення фіктивних тендерів за завищеними цінами, монополістичної змови учасників, просування на ринок “своїх” або фіктивних фірм, існування системи “відкатів” і так званого “кумівства”. З метою створення фіктивної конкуренції доволі часто проводяться торги, коли “родинні” фірми-учасники подають різні за ціною тендерні пропозиції для формального дотримання процедури державної закупівлі [5, с. 73–85].

За підрахунками українських фахівців встановлено, що 20 % з виділених грошових державних коштів на закупівлі товарів, робіт і послуг використовуються на елементарні “відкати” [10, с. 3].

Дослідженням встановлено типові та найпоширеніші способи вчинення правопорушень під час проведення публічних закупівель лікарських засобів, медичної техніки виконання робіт і послуг, які вчиняються з боку замовників торгів і з боку учасників торгів і постачальників.

Найпоширеніші способи вчинення протиправних діянь здійснюються через порушення процедури публічних закупівель у сфері охорони здоров'я з боку замовників торгів:

– здійснення закупівлі медичних товарів без проведення процедури тендерних торгів 50 %.

За даними Міністерства охорони здоров'я України станом на 31 грудня 2015 року проведено публічні закупівлі лікарських засобів за 28 напрямками на загальну суму понад 1,483 млрд грн. Процедури торгів були припинені на суму 217,189 млн грн із різних причин. У 2016 р. МОЗ України провело більше ніж 7600 тендерів на закупівлю лікарських засобів і виробів медичного призначення [11, с. 1].

Поширилися такі правопорушення:

1) з боку замовників торгів (представників охорони здоров'я):

– виконання чи невиконання службовою особою в інтересах окремого учасника процедури закупівлі будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища з метою отримання винагороди;

– службове підроблення, тобто внесення службовою особою до офіційних документів (тендерної документації, оголошень щодо проведення тендерних торгів тощо) завідомо неправдивих відомостей, а також складання і видача завідомо неправдивих документів;

– службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків щодо проведення тендерних торгів;

2) з боку учасників процедури закупівлі:

– надання неправдивої інформації з метою участі у процедурах закупівлі;

– постачання медичних товарів, які не відповідають технічним вимогам предмета угоди;

– постачання за завищеними цінами щодо ринкової вартості;

– навмисне невиконання умов договору, в результаті чого замовник зазнає збитків, тому що на проведення нового тендеру не вистачає часу;

– створення фіктивної конкуренції, як наслідок – проведення фіктивних торгів шляхом залучення до участі в торгах “пов’язаних” фірм, які подають різні за ціною тендерні пропозиції для формального дотримання процедури торгів.

З боку замовників торгів – службові та матеріально відповідальні особи медичних установ, що проводять тендерну процедуру і ті, що приймають медичні товари, роботи і послуги.

Ці злочини, як правило, вчиняють члени комітетів із конкурсних торгів, особи, які приймають товари (виконані роботи, послуги), або керівники відокремлених структурних підрозділів охорони здоров'я, які досконало володіють знаннями щодо проведення процедур закупівель за державні кошти, адже згідно із ч. 2 ст. 11 Закону “Про публічні закупівлі” “Голова, секретар та інші члени тендерного комітету, уповноважені особи можуть пройти навчання з питань організації та здійснення закупівель”. Окрім цього, в системі охорони здоров'я існують внутрішні накази, які регулюють такі питання. Як правило, вони повністю відповідають вимогам Закону “Про публічні закупівлі”.

Окреслені правопорушення здебільшого вчиняють керівники підприємств постачальників (учасників торгів) або довірені особи. Як правило, ці особи мають вищу освіту та володіють спеціальними знаннями щодо предмета закупівлі (товарів, робіт і послуг). Також указані особи володіють певними знаннями та навичками щодо способів приховування недоліків наданих послуг.

Найпоширенішим правопорушенням під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я є підписання службовою особою замовника завідомо неправдивого акта виконаних робіт, наданих послуг фіктивними комерційними структурами.

Так внесено до ЄРДР кримінальне провадження № 11012070340000088 за фактом розтрати бюджетних коштів, передбаченого ч. 3 ст. 191 КК України, ч. 2 ст. 205 КК України та ч. 1 ст. 366 КК України, службовими особами установи МОЗ та підприємства-переможця “К” тендеру на будівництво та реконструкцію пологового будинку у Львівській області. Ці особи протягом п'яти років склали фіктивні акти приймання-виконання підрядних робіт та поставки товарно-матеріальних цінностей з фіктивними підприємствами на загальну суму близько 1,5 млн грн [8, с. 5].

З боку учасників торгів і постачальників лікарських засобів здійснюється: штучне підвищення цін на лікарські засоби закупівлі через використання посередницьких структур між його виробниками та кінцевим споживачем.

Так, у лютому 2013 р. внесено в ЄРДР Р кримінальне провадження в м. Києві за фактом незаконного заволодіння бюджетними коштами службовими особами підприємства-переможця “А” державних закупівель лікарських засобів для Міністерства охорони здоров'я України. Службові особи підприємства уклали контракт з іноземною компанією на поставку в Україну вакцини на майже 9 млн грн та продали цю вакцину МОЗ України за 13,5 млн грн всупереч Постанові КМУ № 955 від 17 жовтня 2008 р. “Про заходи щодо стабілізації цін на лікарські засоби і виробни медичного призначення”, відповідно до якої граничний рівень надбавки (націнки) на лікарські засоби встановлений на рівні не вище ніж 10 відсотків оптової ціни виробника (митної вартості) [8, с. 7]. Суб'єкти підприємницької діяльності отримали попередню оплату коштів за договором, не виконуючи водночас умов зазначеного договору щодо поставки лікарських засобів.

У зверненні групи народних депутатів до правоохоронних органів в 2015 р. зазначено, що тільки на препарати інсулінового ряду рівень різниці ціни в разі їх закупівлі у різних областях коливається понад 100 %, а Міжнародні організації у 86 % не доставляють вчасно, за попередньо сплачені лікарські засоби і виробни медичного призначення [12, с. 1].

Так, за ствердженням аудиторів Рахункової палати, у результаті публічних закупівель вартість договорів, укладених протягом 2012–2015 рр. поза конкурентною процедурою, досягла майже 51 % від загальної вартості всіх закуплених державою товарів, робіт і послуг. Закупівля медикаментів і медичної техніки у вітчизняних виробників, згідно з укладеними договорами, оптово-відпускна ціна у 2,3 разу більша, ніж ціна закупівлі, а в разі здійснення закупівлі імпортованих лікарських засобів у 55 разів перевищувала ціну реалізації. Не виконано умов договору і не поставлено 22 % лікарських засобів, за які здійснено передню одплату. У результаті проведених у 2015 р. контрольних-аналітичних і експертних заходів виявлено збитків від закупівель товарів, робіт і послуг на суму 22,7 млрд грн. За скерованими матеріалами до правоохоронних органів з ознаками злочину було відкрито 11 кримінальних проваджень [13, с. 12].

На наш погляд, злочини, пов'язані з викраданням службовими особами державних коштів під час проведення закупівель лікарських засобів і виробів медичного призначення, виконання робіт і надання послуг на державних і приватних медичних установах, можна класифікувати за такими критеріями, на які слід зважати під час організації їх викриття:

1) злочини, що їх вчиняють посадові або матеріально відповідальні особи медичних установ (замовника);

2) злочини, що їх вчиняють посадові особи підприємств-постачальників лікарських засобів і виробів медичного призначення, виконання робіт і надання послуг (учасника торгів).

Висновки. Під час дослідження встановлено, що основні правопорушення, що їх вчиняють під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, вчиняються на етапах: організації тендерів (торгів); проведення тендерів (торгів); після проведення тендерів (торгів); відображення неправдивих відомостей у тендерній документації.

Підтверджено, що здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти у сфері охорони здоров'я сьогодні є значним джерелом корупції. Здебільшого вчиняються злочини у сфері господарської та службової діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Колесниченко А. Н. *Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений* : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / А. Н. Колесниченко. – Харьков, 1967. – 35 с.
2. *Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений.* – К. : Вища школа, 1988. – 405 с.
3. Белкин Р. С. *Курс советской криминалистики* : учеб. пособие для вуз. / Р. С. Белкин. – 3-е изд., доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.
4. *Криміналістика* : підручник / В. В. Пяковській, Ю. М. Чорноус, А. В. Іценко, О.О. Алексєєв та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 544 с.
5. Василичук В. І. *Оперативно-розшукова профілактика злочинів у бюджетній сфері [Текст] : монографія* / В. І. Василичук. – 2-ге вид. – К. : ПП “Заграй”, 2012. – 344 с.
6. *Оглядова довідка аудиторських перевірок щодо закупівлі та поставок медикаментів закордонними організаціями [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document>
7. *Стан злочинності в Україні за 2015 р. Заданими МВС і ГПУ.* – К. : МВС, ГПУ, 2017. – 40 с.
8. *Стан злочинності в Україні за 2016 рр. Заданими МВС і ГПУ.* – К. : МВС, ГПУ, 2017. – 45 с.
9. *Міжнародна поліцейська енциклопедія* : у 10 т. / відп. ред.: Є. М. Моїсєєв, І. Р. Римаренко, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Атіка, 2007. – Т. IV: Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади поліцейської діяльності. – 968 с.
10. *Через відкати на держзакупівлях бюджет втратить 35–40 млрд грн / Сайт Finance. ua.* За матеріалами УНІАН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news//finance.ua>
11. *За даними Міністерства охорони здоров'я України про результати публічних закупівель станом на 31 грудня 2015.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/>

document 12. *Ольга Богомолец звернулася до СБУ та правоохоронних органів щодо корупційних порушень під час закупівель ліків в областях України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://solydarnist.org/?p=70592>* 13. *Звіт Рахункової палати за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document>*

REFERENCES

1. Kolesnichenko A. N. *Nauchnye i pravovye osnovy rassledovaniya ottdelnykh vidov prestupleniy. Avtoref. dis.d-ra yurid. nauk.* [Scientific and legal framework of the investigation of certain types of crime]. Kharkov. 1967. 35 p.
2. *Sovetskaya kriminalistika. Metodika rassledovaniya ottdelnykh vidov prestupleniy* [Soviet criminology. Methods of investigation of certain types of crimes.]. Kyiv. Vishcha shkola Publ. 1988. 405 p.
3. Belkin R. S. *Kurs sovetskoy kriminalistiki. ucheb. posobie dlya vuz.* [Rate Soviet criminology]. Moskva. YuNITI-DANA. Zakon i pravo Publ. 2001. 837 p.
4. *Kryminalistyka. Pidruchnyk* [Criminalistics]. Kyiv. Centr uchbovovii literatury Publ. 2015. 544 p.
5. Vasylynychuk V. I. *Operatyvno-rozshukova profilaktyka zlochyniv u bjudzhetnij sfer. Tekst. monografija.* 2-ge vyd. [Operational and investigative crime prevention in the public sector]. Kyiv. PP Zagraj Publ. 2012. 344 p.
6. *Ogljadova dovidka audytorskyh perevirok shhodo zakupivli ta postavok medykamentiv zakordonnyh organizacijamy* [Sightseeing audit certificate for the purchase and supply of medicines by foreign organizations.]. Available at: <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document>
7. *Stan zlochynnosti v Ukraini za 2015 r. Za danymy MVS i GPU* [State crime in Ukraine for 2015 According to the Ministry of Interior and the GPU]. Kyiv. MVS. GPU Publ. 2017. 40 p.
8. *Stan zlochynnosti v Ukraini za 2016 r. Za danymy MVS i GPU.*[State crime in Ukraine for 2016 According to the Ministry of Interior and the GPU]. Kyiv. MVS. GPU Publ. 2017. 45 p.
9. *Mizhnarodna policejska encyklopedija* [International police encyclopedia]. Kyiv. Atika Publ. 2007. 968 p.
10. *Cherez vidkaty na derzhzakupivljah bjudzhet vtraty 35–40 mlrd. grn. Sajt Finance.ua. Za materialamy UNIAN* [Because of kickbacks in public procurement budget loses 35-40 bln. UAH]. Available at: <http://news//finance.ua>.
11. *Za danymy Ministerstva ohorony zdorovja Ukrainy pro rezultaty publiclyh zakupivel stanom na 31grudnja 2015*[According to the Ministry of Health of Ukraine on the results of public procurement as of December 31, 2015]. Available at: <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document>
12. *Olga Bogomolec zvernulasja do SBU ta pravoohoronnyh organiv shhodo korupcijnyh porushen pid chas zakupivel likiv v oblastjah Ukraïny* [Olga Bogomolets appealed to the Security Service and law enforcement agencies on corruption violations during the procurement of medicines in regions Ukraine]. Available at: <http://solydarnist.org/?p=70592>
13. *Zvit Rahunkovoi palaty za 2015 r.* [Report of the Accounting Chamber for 2015]. Available at: www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document

Дата надходження: 12.12.2016 р.